

Morsrollens skjulte konflikter

Å bli mor er en dynamisk konflikt mellom forholdet til seg selv og forholdet til andre. Wendy Hollway kaller det en kjernekonflikt som ikke artikuleres, som former kvinners identitet over generasjoner.

TEKST:

Anne Grete Hollup

PUBLISERT 5. oktober 2009

FOTO: YAY MICRO

En spennende og mye omtalt forsker ville forblitt ukjent for meg om det ikke var for at jeg var til stede under den europeiske psykologikongressen i Oslo noen dager i juli. Den ene forskeren etter den andre siterte Wendy Hollway. Like godt å innrømme det med en gang: Jeg er kliniker, og under Hollways eget plenumsforedrag satt jeg på andre rad i håp om å fange opp noe som kan utdype min kunnskap om fødselsdepresjoner blant akademikerkvinner. Forskning på førstegangsfødende har gitt Hollway unike innblikk i

konflikten det er å bli mor for første gang. Hun kaller det en transformasjon, en ikke-artikulert kjernekonflikt som former identiteten over generasjoner.

– Det er en dynamisk konflikt, en spenning mellom å styrke sin individualitet og å utvikle opplevelsen av intersubjektivitet. Kvinnen må på en annen måte enn menn nyttiggjøre seg sin kapasitet til intersubjektivitet og legge seg selv til side når de blir mødre med kontinuerlig ansvar for små barn. Hun utvikler en kapasitet til å oppleve gjennom barnet, og «bære» barnets tilstand i sitt eget sinn, av den enkle grunn at det primært er moren som påtar seg det daglige ansvar for barnet. Ved dette gjennomlever kvinnen en serie indre konflikter i spenningsfeltet mellom å vie seg til moderskapet og å engasjere seg i andre personer og andre oppgaver, som utdanning og karriere. Konflikten melder seg senere med omvendt fortegn; separasjonen fra barnet kan være smertefull selv om den åpner hennes liv for andre muligheter og andre former for involvering.

Det objektives problem

It's just two of us.

Justine

Hvem som strever med å separere seg fra hvem, mor eller barn, er et dårlig spørsmål, hevder Hollway.

– Denne konflikten kommer ofte til syne i en form for gjensidig avhengighet, hvor begge er på innsiden av den andre. Hvem som klynger seg til hvem, er vanskelig å si noe om, for her er det veldig tette bånd, uttaler Wendy Hollway, som i sitt nyeste forskningsprosjekt har undersøkt identitetsendringer hos førstegangsfødende.

Hun ønsket å bedre forståelsen av identitetsutviklingen og hvordan særlige utfordringer kan føre til endringer i identitetsopplevelsen. Gjennom sine intervjuer med kvinner i ulike livssituasjoner er Hollway kommet på sporet av en ubevisst kommunikasjon over tre generasjoner: Fra den nybakte moren til ungen som er det nye i hennes liv, men også fra den nybakte moren til den nybakte bestemoren.

Hollway siterer førstegangsmoren Justine, som registrerer sin egen endring som en følelse av omtåkethet eller forvirring:

I like being a mam, I love it. I've noticed my whole persona slowly started to change. I feel a bit topsy turvy.

Justine

Justine gir uttrykk for overføringen av et sett identitetskonflikter mellom generasjonene. Hennes eget forhold til barnet står i relasjon til forholdet mellom Justine og hennes egen mor. Når man blir mor, settes radikalt nye posisjoner og praksiser i spill mellom mor og datter, og disse skaper spenninger og konflikter i forhold

til tidligere etablerte uttrykksformer. Denne ubevisst konfliktbaserte justering av intersubjektiviteten i forholdet blir så et grunnlag for endret selvdannelse.

Dobbeltkommunikasjon

– Justines konflikt handler ikke bare om babyen. Hun har levd sitt individuelle liv før hun ble gravid, og har dermed ansvar for et liv hun identifiserer som sitt eget, samtidig som hun identifiserer seg med babyen. Individualiteten hennes underordnes intersubjektiviteten, men konflikten blir værende. I følgende uttalelse fra Justine: «Once I sort of put aside the fact that I'm not going to start my career this year» gjøres det bruk av dobbelt negative ytringer, som ikke er intenderte.

Freud kaller dette en parapraxis, som kan kommunisere på to nivåer samtidig, et resultat av konflikten mellom to ønskede og konfliktladde posisjoner. På det manifeste planet viser dette seg i vansker med å forene et liv som yrkeskvinne og mor. I vestlige samfunn er dette to diskursive posisjoner som reflekterer kjønnsdeling i arbeidslivet.

– Analysene av intervjuene viser med all tydelighet at dette ikke bare er praktiske konflikter, de er drevet av intense affekter og berører forhold på tvers av generasjonene. Moren til Justine hadde ønsket at datteren skulle få en utdanning og gjerne en god profesjonell jobb, forteller Hollway.

Etter et år i denne konflikten – hvor det går opp for Justine at boforholdene og veien tilbake til yrkeslivet kan bli vanskelig – ønsker Justine at datteren Aisha skal få et annet liv enn det hun selv strever med nå. Først nå forstår Justine de ønskene moren hadde for henne: at hun skulle bli til noe, noe annet enn bare en mor.

With being a mother, yeah. Yeah I'd – I'd say. I mean ... Sometimes I think ... I think it's more of – I wouldn't say jealousy, but it's more of a thing like, because I can't do ... what I wanna do, or what I was ... oh it's not like I had that much of a life before anyway, do you know what I mean? It wasn't like I always going out and stuff. But I find now that I am restricted, that I want to. (Laughs) If that makes sense. I really want to just get out there and just do something. And I'm not – and the thing is, I m not sure what ... I'm not sure what it is I wanna do. Um dunno, I kind of. I suppose I get on his nerves a bit, cos I'm always moaning that he's always out and ... stuff, and it does get me down sometimes, cos he can just come, and ... as he pleases, like I said before. But ... other than that. I mean it's something that just takes getting used to. Cos like you said, it is the early stages, and ... that's it. I suppose, just ... thats about it.

Justine

Metoden som katalysator

I de siste tolv årene har Wendy Hollway jaktet på nye måter å forske på som kan hjelpe henne med å få fram flere nyanser, flere lag, større, dypere, bredere erfaringsfylde. Hun er ikke så begeistret for de tradisjonelle semistrukturerte intervjuene. De legger føringer

og begrensninger på intervjuobjektene. Vanlige halvstruktureerte intervjuer legger opp til svar som er konsistente og objektivt korrekte, og reproducerer en slags vestlig rasjonell tenkning, mener forskeren. Endres ikke metodene, vil heller ikke teoriene forandres slik at de bedre kan gripe det konfliktfylte og personlig meningsbærende.

I undersøkelsen av kvinners erfaringer med å bli mor benytter hun seg av et narrativt intervjuformat. Hun ber ikke bare kvinnene om å fortelle hva som hendte, de inviteres også til å utdype sine narrativer gjennom frie assosiasjoner.

– Ved å invitere folk til å fortelle om dagligdagse hendelser som ligger tett opp til aktuelle utfordringer i deres eget dagligliv, kommer forskeren tettere på deres egne drivkrefter i form av både tvil og engasjement. I analysene blir det lettere å komme bakenfor konvensjonelle og hyggelige former for selvpresentasjon og få tak i de underliggende konfliktenes psykologiske dynamikk.

MORSIDENTITET: Wendy Hollways mangeårige forskning har gitt unike innblikk i konflikten det er å få omsorg for et lite barn for første gang. I sitt nyeste forskningsprosjekt har hun undersøkt identitetsendringer hos førstegangsfødende. Foto: Eva Rosa Hollup

Hollway ønsket også en metode som ikke var avhengig av hva mødrene kunne fortelle, men som gikk tettere på selve samspillet mellom mor og barn. Valget falt på en observasjonsmetode som er utviklet ved Tavistock-klinikken i London. Hollways forskerteam på seks personer observerte mødrene og barna for å studere intersubjektivitet i mor–barn-relasjonen. Dette gav dem et bedre materiale for å forstå det førverbale, det kroppslige og sensoriske, og slik fikk de tak i andre aspekter ved fortellingen om hvordan denne babyen og moren har det sammen, og hva de betyr for hverandre. Feltnotatene ble deretter gjennomgått i detalj i forskergruppen, omtrent på samme vis som opptak fra en terapitime.

– Observasjoner av mødrenes kroppslige kommunikasjon gav en helt annen versjon av deres identitet som mor til akkurat sitt barn. Den sto ikke nødvendigvis i motsetning til det moren sa, men befant seg snarere på et annet nivå av hennes identitet. Vår teori om intersubjektivitet har vært avhengig av språk, men nå observerte vi en form for ubevisst kommunikasjon via kroppen. Jeg vil ikke lenger kalle dette morens individuelle stil, det er snarere en form for primær ubevisst intersubjektivitet som er med på å forme ens identitet. Dermed bringes relasjonen inn i individualpsykologien.

Profesjonell og mor

– Konflikten disse mødrene opplevde da de ble mor, var en type ikke-uttalt kjernekonflikt. Folk tar den for gitt, og de snakker ikke om denne grunnleggende dynamiske transformasjonen. I vårt utvalg var det variasjon mellom de enkelte mødrene i hvordan de opplevde og plasserte seg i forhold til konfliktene som fulgte av endringene, forklarer Hollway, og forteller om en kvinne fra Bangladesh som levde i et arrangert ekteskap. Paret bodde sammen med hennes svigerforeldre. Både kvinnen og hennes mann så på babyen som velkommen, ja, en velsignelse, og hun opplevde stor anerkjennelse som mor. Men selv om hun hadde en lett overgang fra å være lærer til å bli hjemme mens mannen fortsatte med sin lærergjerning, var dette like fullt en grunnleggende pågående konflikt: rundt det å ikke jobbe, å være økonomisk avhengig av andre, å alltid skulle være tilgjengelig for babyen, lite søvn, ingen tid til å dusje og så videre.

Den andre ytterligheten er en profesjonell yrkeskvinne som var så dedikert til arbeidet sitt at hun ikke kunne oppgi det. Hun strevde hele tiden med å prøve å få babyen innlemmet i karrieren, som jo var en vesentlig del av hennes identitet.

– Det kan virke som kvinner med en sterk tilknytning til sin profesjon, som gjerne blir mødre på et senere tidspunkt i livet, lettere kommer i en større konflikt, fordi deres identitet i større grad er knyttet til yrkesidentiteten. Men det er vanskelig å trekke utvetydige konklusjoner. Jeg la merke til at de som var lærere, og som i England har avtale om at de må tilbake i jobb etter tolv måneders permisjon, brukte dette presset til raskere å løse konflikten mellom de ulike identitetsformene. Mens kvinner med yrker som ikke krevde særlige kvalifikasjoner, ble værende lenger i konflikten enten de gjenopptok arbeidet sitt eller ikke. Det vi fikk tak i, var selve dynamikken, og det blir derfor vanskelig å trekke bastante konklusjoner på tvers av grupper. Felles er likevel det at den intersubjektive værenen ble et grunnlag for kvinnes identitet som kvinner, og samtidig ble deres forhold som datter til sin egen mor endret.

Ulikheter mellom kjønnene

– *Er dette en konflikt som blir værende gjennom livsløpet vårt, tror du, hvor vi stadig konfronteres med moren i oss?*

– Basert på dette forskningsprosjektet er det vanskelig å svare generelt på det. Det jeg synes vi så en tendens til, var at da moren møtte intervjueren igjen etter et år, fortalte hun mer i generelle vendinger, eller hun hadde en tendens til å benekte det som hadde

vært problematisk. Vi så en tendens til at smertefulle minner, som våkenetter, bekymringer rundt jobb, økonomi, bolig og barnet, ble fortrenget. Folk liker ikke å tenke på det som var vanskelig.

– *Opplever menn denne konflikten?*

– Jeg tror ikke det, ikke på samme måte, fordi menn ikke har det samme ansvaret. Og det er noe mer enn ytre rettigheter, permisjoner og likeverd, noe med biologi, og mer enn biologi.

– *Hva tror du denne konflikten får å si for kjærlighetsforholdet?*

De moderne kvinnene som går inn i forhold til likeverdige menn, som har en identitet bygd på det de gjør, men som ikke lenger får noen tid til denne delen av seg selv, har kanskje ikke lenger noe å si til sin mann, utenom babysnakk. I et slikt forhold gjennomgår begge denne transformasjonen. Han må se henne i et annet lys. Men det blir likevel på en annen måte for menn. Jeg tror endringer som skjer i forhold, kan være lettere for par som er mer konvensjonelle. Hvis vi tar utgangspunkt i paret fra Bangladesh: her så faren på babyen som en velsignelse, på samme måte som moren, begge prioriterte babyen. Det virket på meg som en lettere tilpasning enn hos den sekulære europeiske kjernefamilie. Den tradisjonelle familien blir mer stabilt i stand til å romme moren psykologisk, mens den moderne kvinnen kan oppleve dette som begrensende, og likevel ser hun seg selv fra det intersubjektives vinkel, gjennom barnet eller gjennom mor–barn-dyaden. Det er ikke sikkert at kvinnen fra Bangladesh finner denne holdningen tilfredsstillende i lengden, funderer Wendy Hollway. Når hun kommer til Oslo neste gang våren 2011, blir det for lengre tid, da hun vil medvirke i et forskningsprosjekt med støtte fra Det Norske Videnskaps-Akademi.

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 46, nummer 10, 2009, side 980-983

TEKST:

Anne Grete Hollup